

Illés György

Lassan eltűnik Krúdy

Sajnos, sem vörös postakocsit, sem napszítta, almaszagú, csengettyűs ekhós szekeret nem sikerült Poprádon szerezni, pedig illő lett volna, ha már elhatároztam, hogy felkeresem Krúdy ódon városát a kedves szepesi vidéken. A tikkasztó nyári melegben lassan, csendesen futott a vonat. A sínek közt virágok nőttek, magas gyógyfüvek édes illata csapott fel a nyitott ablakon. A kalauz Késmárk után már be sem nézett. Egyedül maradtam a kocsiban. Néztem a tájat, messzire elmaradt az idő.

Podolin a világ végén van, egy vakvonal végállomása. Onnan tovább észak felé, már nem jár vonat. Sajátos vidék ez. Jobb felől eltűnt már a Magas-Tátra, el a bélai mészkőhegyek is, ahol havasigyopár virít, vipera csúszik, és medve járkál a málnásban. A morcos Poprád folyó hűvösen hajtogatja: Nemsokára eltűnök én is! Még játszik a hideg, tiszta, zöld víz, szigeteket varázsol, de hamarosan északra fordul, beledől a Dunajecbe. A történelmi szél, mely erre hajtotta Rákóczi lovát Lengyelhon felé, most valahol a szemhatáron bujkál.

A városka körül zöld krumplitenger, gabonaföld nagyon kevés. Egy gyerek friss sárga cseresznyét cipel kis kosarában, most ért be a cseresznye Podolinban. A burgonya zöldje fölött sötétebb és haragosabb zöld húzódik, a fenyőé. Délceg, keménykötésű fenyőfák, fenyőerdők egy tagban, semmi lomb, csak tűlevél. Az erdei tisztáson juhok bólogatnak. Az égen sas kering. A sas itt az egyetlen távoli vendég, rajta kívül csak a felhők járnak errefelé, s a podolini öregdiákok messziről felszálló emlékei.

A városka előtt fedett fahíd köti össze a Poprád két partját. Toporc után nemsokára feltűnik Podolin három tornya, meg a gőzfűrész fekete kéménye, Podolin ugyanis a fából él.

Az állomásról öt perc alatt elérem a főteret. Régi házak elhagyatva állnak a napfényben, bút és merengést árasztanak. A csendet csak a libák nyugtalan gágogása szakítja meg. Olyan csend van itt, mint egy szakadékban. Benézek a trafikba, majd a vegyeskereskedésbe: sehol sem tudnak

Podolin nevezetes magyar irodalmi rangjáról. Nagyon öreg férfiak, nyugdíjasok üldögélnek a téren, szigorúan villog a pápaszemük, görcsös botokkal bökdösik a macskakövek közt serkenő füvet. A patika előtti padon ketten sakkoznak, de Krúdy podolini alakjairól ők sem tudnak.

Pedig ez az a patika! A régi podolini patikus gilisztacukorkája híres volt hét vármegyében, amikor Krúdy diák volt Podolinban.

Akit az utcán megszólítok, szlovákul vagy németül válaszol, már nem lehet eligazodni Krúdy Gyula nyelvén. Mindenesetre a szlovák mondatok kissé lengyel ízzel gomolyognak, s ez érthető is, közel van a lengyel határ, s a lengyelek századokon át főbérlők voltak az ország e csücskében. Zsigmondtól Mária Terézia koráig, az elzálogosítás idején.

– Hogyan élnek Podolinban?

– Békességben, uram – feleli az újságolvasó pék. – Nincs itt semmi baj, se esemény, se élmény. Jöjjön csak ide vizitbe, amikor esik!

Kérdezem, mi van Riminszky Kázmérral, a podolini kiskirállyal, aki itt lakott a négyszögű, kamillaillatú piacon, napraforgó színű házában, akit Krúdy megnövesztett a *Podolini kísértet*ben, látomást és valóságot elegyítve. Emlegetik-e még Csuhrán bácsit, a híres patikust? A derék pék nem emlékszik Riminszkyre, se Csuhrán bácsira. Nem említették neki a magyar írót, akit itt neveltek a piarista atyák, s persze a regény nőalakjáról, a bájos Ancsurkáról sem tud, egyre csak az őszi esőket emlegeti, a vidéki istencsapást. Nem értjük egymást.

Podolin ül a csendben, és hallgat. Nézem a régi kőcímeres városházát, a kopottas tűzoltószertárt. E pillanatban megszólal a harang, elüti a delet. A harangtorony, a szepesi városkák reneszánsz emléke, fehérre meszelték, krétaként ragyog a napban, mintha Dalmáciában volna. Sűrű kamillavirág nő körülötte, mint a mesebeli Csipkerózsika tornyainál.

A piaristák temploma hív, s hív a piarista kollégium. Szűk kis utcán sietek át. Sehol egy élő ember!

A kolostort erős fal veszi körül. Szép vonalú, egyhajós barokk temploma kéttornyú. A templomtól balra áll a régi algimázium. Itt ütötték tanyát a kegyestanítórend tagjai, elsőnek egész Magyarországon, de a gimnázium már régóta zárva van. Törött ablakok, elmállott fakeretek, lyukas ajtó, ujjnyi por, amerre csak széttekint az ember. A kolostorban úgy rémlik, nincs egy élő lélek, hiába húzom, húzogatom a kis harangnyi csengőt. Senki sem jön ajtót nyitni. Itt állok egyedül a klastromi előszobában, a kapu fölött magyar és lengyel címer egymás mellett. Itt pihent meg Rákóczi a bécsújhelyi börtönből és a vérpadtól menekülve. Itt diákoskodott a nyírségi Krúdy Gyula.

Krúdyt német szóra küldték szülei Podolinba. Németül persze nem tanult meg, ellenben a ház kisasszonykái, ahol kosztos fiú volt, meglepő rövid idő alatt elsajátították a magyar nyelvet. De tanárai, úgy látszik, értettek mesterségükhöz. A serdülőkor az ember legfogékonyabb korszaka. Krúdyt az iskolán kívül a társaság nevelte Podolinban.

Egy téli napon lement a Poprád jegére korcsolyázni, egyedül. A jégtábla beszakadt a fiú alatt. Egy lány vagy asszony, aki arra sétált, segítségért kiáltott. Csáklyával húzták ki a jég alól félholtan, kékre dermedve. Krúdy maga mesélte, hogy e kaland óta nem félt a haláltól, azóta nyugodtan fogadta az életsors apályát és dagályát. Podolinban ismerte meg színről színre a felvidéki társadalmat, a furcsa élettípusokat, a sajátos kisvárosi hangulatot. Hány művet írt Podolinról? Nehéz volna felsorolni. Ezekben a Krúdy-kötetekben jobban él a történelméről, emberségéről és romantikájáról nevezetes Szepesség, mint bárki más műveiben.

Hová tűntek a régi podolini házak? Hol vannak a zsindelyes háztetők s a hosszan kinyúló esőcsorgatók az ereszek alatt? Hol bujkál Riminszky úr szenvedélye? Merre tekint Ludacskai úr, aki régen elkészítette a koporsóját? Hová utaztak a podolini kisasszonykák, akikről egy szepesi strófa azt dalolta, hogy szépek voltak és kövérek? Hol a lány, aki nagyot sikított, mikor a kis Krúdy elmerült a szétrepedt jég alatt? Tudnak-e még Podolinban pisztrángot készíteni ecetesen, kékre főve, mint egykoron? Sütnek-e még olyan pompás juhtúró lepényt Podolinban, mint régen, mikor még a piaristák toronyórái mutatták az időt?

Csak állok, álldogálok, várok. Süt a nap, simogat. Senki sincs a podolini utcán, üres a piac is. Ebédelnek Podolinban, mint egykor régen. Süket a harang, elillan az emlék.

Podolin lesütött szemmel néz a végtelen időbe, némán.